

CRNA GORA
SKUPŠTINA

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-63-8/19-37/

Podgorica, 15. oktobar 2019. godine

Odbor za ljudska prava i slobode na 43. sjednici, održanoj 25. septembra 2019. godine, u skladu sa Planom aktivnosti Odbora za 2019. godinu, održao je Konsultativno saslušanje državne sekretarke u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Vukice Jelić, generalnog direktora Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Gorana Kuševije i direktora Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu Draga Spaića na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“.

U skladu sa čl. 62 i 73 Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odbor za ljudska prava i slobode podnosi

IZVJEŠTAJ
SA 43. SJEDNICE ODBORA -
KONSULTATIVNO SASLUŠANJE NA TEMU:
“RAD DNEVNIH CENTARA ZA DJECU SA SMETNJAMA U RAZVOJU I
OSOBE SA INVALIDITETOM U CRNOJ GORI”

Na sjednici su, u skladu sa čl. 67 i 73 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali: Vukica Jelić, državna sekretarka u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Goran Kuševija, generalni direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja i Drago Spaić, direktor Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Nela Krnić, koordinatorka Programa dječje zaštite u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Milica Kovačević, savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore u Sektoru za dječja prava, Milisav Korać, izvršni direktor Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa" i Milenko Vojičić, predsjednik Skupštine NVO "Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore".

Održavanje ovog Konsultativnog saslušanja utvrđeno je Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2019. godinu, sačinjenim na osnovu: Programa rada Vlade Crne Gore za 2019. godinu, aktivnosti Skupštine Crne Gore i jednog broja nerealizovanih aktivnosti iz Plana aktivnosti Odbora za 2018. godinu.

Na Konsultativnom saslušanju posebna pažnja bila je posvećena:

1. razmatranju Izvještaja Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu o radu dnevnih centara (boravaka) za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Crnoj Gori i

2. predavljanju preliminaranih nalaza i preporuka za dnevne centre iz Analize inter-sektorske podrške različiti sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a.

Predavljenim Izvještajem o radu dnevnih centara (boravaka) za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju članovi Odbora su obaviješteni:

- obuhvaćeno je 13 dnevnih centara za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Crnoj Gori koji su funkcionisali u 2018. godini,

- u dnevnim centrima boravilo je 248 korisnika, od kojih je najveći broj djece od sedam do 14 godina, dok je uzrast do tri godine najmanje zastupljen,

- u dnevnim centrima bilo je angažovano 211 izvršilaca (60 stručnih radnika, 20 stručnih saradnika i 46 saradnika),

- osim materijalnih i tehničkih uslova (smještaj, ishrana, prevoz, održavanje higijene, sigurno okruženje), pružalac usluge dnevnog boravka korisnicima obezbjeđuje i osmočasovnu njegu, psihosocijalnu i medicinsku rehabilitaciju, vaspitno-obrazovni rad sa ciljem sticanja vještina neophodnih za svakodnevni život, radno-okupacioni tretman, socijalizaciju, individualni i grupni rad, edukaciju roditelja za samopomoć i pomoć djeci, slobodne aktivnosti i druge usluge u skladu sa Statutom i zakonom,

- u dnevnim centrima organizuju se dnevne aktivnosti: grupni rad u okviru korisničkih grupa, individualni rad sa korisnicima u okviru grupa i individualni rad na osnovu individualnog plana,

- u ovim ustanovama se pruža sedam vrsta usluga: podrška u ostvarivanju kontakata sa licima važnim za korisnika; podrška djeci u učenju; relaksacija i rekreacija; razvoj komunikacionih i drugih vještina potrebnih za život u zajednici; podrška u razvoju samostalnosti u donošenju odluka i preuzimanju odgovornosti; pomoć pri održavanju lične higijene, oblačenju i svlačenju i razvoj vještina samozaštite i pomoći,

- uslugu dnevnog boravka odraslim licima sa invaliditetom (licima starijim od 27 godina) pružaju dnevni boravci u Nikšiću, Pljevljima i na Cetinju,

- od 60 stručnih radnika u svim dnevnim centrima u Crnoj Gori licencu posjeduju 43, dok je od 13 dnevnih centara, licencirano osam (u 2018. nijesu bili licencirani dnevni centri u Beranama, Mojkovcu, Ulcinju, Plavu i Danilovgradu).

Analizom Izvještaja dostavljenog članovima Odbora povodom održavanja Konsultativnog saslušanja uočeno je sledeće:

- Izvještaj nije dovoljno dobro metodološki pripremljen jer su predstavljeni zbirni statistički podaci za sve dnevne centre, iako su Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu prethodno dostavljeni pojedinačno od dnevnih centara, zbog čega je izostala dodatna analiza materijala, kao i smjernice za dalje djelovanje,

- Izvještaj ne sadrži osvrt na finansiranje dnevnih centara, niti podatke o novcu utrošenom za te namjene u 2018. godini, zbirno i pojedinačno,

- ne sadrži informacije o saradnji dnevnih centara sa školama, niti sa drugim ustanovama i institucijama na državnom i lokalnom nivou; nije data informacija da li su i u kojoj mjeri dnevni centri uvezani sa sistemom inkluzivnog obrazovanja, niti ima podataka o saradnji sa opštinama i nevladinim organizacijama,

- nije dat podatak da li su korisnici dnevnog boravka za lica starija od 27 godina u Nikšiću, Pljevljima i na Cetinju samo bivši korisnici dnevnih boravaka za djecu sa smetnjama u razvoju u tim opštinama ili i druge osobe sa invaliditetom,

- nema informacije koliko je djece korisnika dnevnih centara, a koliko je mladih korisnika dnevnih centara, po dnevnim centrima pojedinačno, već je prikazan samo zbirni podatak,

- umjesto zbirnog broja korisnika usluga u svim dnevnim centrima, neophodno je bilo prikazati broj korisnika usluga po dnevnim centrima pojedinačno, kako bi se na osnovu tih podataka moglo zaključivati o opravdanosti postojanja dnevnih centara u pojedinim opštinama,

- u Izvještaju nije sadržana ocjena stanja i rada dnevnih centara, niti su predložene mjere i preporuke za unapređenje stanja, osim u dijelu gdje se navodi da bi trebalo povećati broj stručnih radnika i saradnika kod pružalaca usluga i da bi u dnevnim centrima u Bijelom Polju, Herceg Novom, Rožajama i Danilovgradu trebalo obezbijediti senzorne sobe.

1. Predstavnicu Ministarstva rada i socijalnog staranja je upoznala sa ključnim podacima koji se odnose na rad dnevnih centara za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju informišući o sledećem:

- u cilju adekvatnije zaštite djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju, njihove socijalizacije i integracije u zajednicu na principima jednakih mogućnosti, a u skladu sa njihovim sposobnostima, kroz sistem socijalne i dječje zaštite sprovode se aktivnosti razvoja usluga za djecu sa smetnjama u razvoju, pružanja socijalno- psihološke podrške porodicama i pomoći nevladinim organizacijama koje se bave ovom problematikom,

- uspostavljanjem dnevnih centara za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju unapređuje se kvalitet života djece i njihovih porodica,

- u Crnoj Gori je osnovano 13 dnevnih centara i to u: Bijelom Polju, Nikšiću, Pljevljima, Herceg Novom, Plavu, Ulcinju, Cetinju, Beranama, Mojkovcu, Rožajama, Danilovgradu, Podgorici i Bijeloj, u sklopu Dječjeg doma "Mladost",

- u toku je izgradnja dnevnih centara u Tivtu, Budvi i Golubovcima,

- u dnevnim centrima se sprovode aktivnosti koje utiču na razvoj potencijala i osnaživanje korisnika, kroz usavršavanje komunikacionih i drugih vještina potrebnih za svakodnevni život u zajednici, praktičnih vještina sa posebnim fokusom na poboljšanje kognitivnih sposobnosti i drugih aspekata značajnih za razvoj djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju.

U ovoj oblasti veliku podršku i pomoć pružaju nevladine organizacije i udruženja roditelja koja organizuju servise dnevnih boravaka za ogroman broj djece širom Crne Gore.

Tokom 2018. i 2019. ove aktivnosti su finansijski podržane od Vlade Crne Gore i Ministarstva rada i socijalnog staranja sa više od 1.200.000 eura,

- djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju mogu koristiti materijalna davanja: dodatak za njegu i pomoć, ličnu invalidninu i pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama, pri čemu ovo pravo imaju i djeca i mladi koji su ostvarili pravo na vaspitanje i obrazovanje i isto podrazumijeva troškove smještaja i prevoza u ustanovu,

- Ministarstvo rada i socijalnog staranja redovno sprovodi konsultacije sa osobama sa invaliditetom, a saradnja je podignuta na veći nivo potpisivanjem Memoranduma o saradnji sa organizacijama osoba sa invaliditetom u julu 2019. godine,

- u decembru 2018. usvojen je Akcioni plan prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima sa invaliditetom kojim je planirano da adaptacija objekata socijalne i dječje zaštite bude završena za sedam mjeseci,

- u toku je izrada Akcionog plana za realizaciju preporuka Komiteta UN za prava osoba sa invaliditetom koji se očekuje narednih mjeseci, nakon čega će predstavnici zaduženih resora imati pristup elektronskoj bazi podataka kako bi izvještavali o realizovanim aktivnostima iz svoje nadležnosti,

- za deset korisnika usluge smještaja u Zavodu "Komanski most" u toku je preispitivanje oduzete poslovne sposobnosti,

- zadatak Ministarstva rada i socijalnog staranja u narednom periodu je da omogući licenciranje pružalaca usluga,

- potrebno je u najkraćem roku uspostaviti registar osoba sa invaliditetom i definisati odgovornog nosioca ove aktivnosti, kao i obavezu svih resora koji treba da doprinesu ažurnom dostavljanju neophodnih informacija,

- u 2019. planirano je da se utvrdi Predlog zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom kojim bi trebalo da se obezbijede uslovi za uspješnu profesionalnu rehabilitaciju, povećanje zaposlenosti osoba sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, uz otklanjanje barijera i stvaranje jednakih mogućnosti,

- Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom namjenski troši budžetski opredijeljena sredstva, a jednu od nekoliko kontrola njihovog namjenskog trošenja vrši Savjet Fonda, kojim predsjedava predstavnik nevladine organizacije koja se bavi zaštitom prava lica sa invaliditetom,

- u toku 2020. godine počće sa radom Centar za hraniteljstvo u Bijeloj i

- radi sprečavanja izdvajanja djece iz bioloških i hraniteljskih porodica u osam opština se pružaju se usluge Porodičnog saradnika, a cilj je da se ovaj servis razvije u svim opštinama do kraja 2021.

2. Koordinatorica Programa dječje zaštite u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori je predstavila preliminarne ocjene, nalaze i preporuke za dnevne centre iz Analize inter-sektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a, navodeći sledeće:

- dnevni centri su korisna usluga koja je olakšala živote djece i porodica sa smetnjama u razvoju i uticala na smanjenje broja djece sa smetnjama u razvoju u okviru institucionalne zaštite, što je za svaku pohvalu,

- dnevni centar je prevashodno preventivna usluga, odnosno usluga podrške porodici i predstavlja alternativu institucionalizaciji djece sa smetnjama u razvoju,
- fokus njihovog rada je na socijalizaciji, rehabilitaciji i pripremi djece i mladih za samostalan život,

- dnevni centri se sve više usmjeravaju na rad sa djecom sa kombinovanim i višestrukim smetnjama u razvoju, jer obrazovni sistem u ovom trenutku nema kapaciteta da obuhvati ovu djecu i omogući njihovu inkluziju u obrazovni sistem,

Imajući u vidu značajno povećanje broja djece koja pohađaju redovan sistem obrazovanja u proteklih nekoliko godina (desetostruko povećanje u odnosu na 2009), isto je uslovalo povećanje fokusa rada dnevnih centara ka ovoj populaciji djece, zbog čega dnevni centri sve više postaju resursni centri za djecu sa smetnjama u razvoju i njihove porodice na nivou lokalne zajednice,

- u ovom trenutku, dnevni centri predstavljaju značajno tranziciono rješenje, s obzirom da mnoge škole u Crnoj Gori nijesu pripremljene za inkluziju djece sa najtežim oblicima smetnji u razvoju. Međutim, krajnji cilj je da sva djeca budu uključena u redovan obrazovni sistem i žive sa svojim porodicama.

Predstavnica UNICEF-a je informisala i o ključnim Preporukama:

1. Dnevni centri moraju biti bolje uvezani sa sistemom inkluzivnog obrazovanja i moraju se posmatrati kao podrška, a ne alternativa inkluzivnom obrazovanju, polazeći od stanovišta da shodno međunarodnim standardima svako dijete ima pravo da pohađa redovan sistem obrazovanja.

Neophodno je intenzivirati saradnju između dva odgovorna ministarstva: Ministarstva prosvjete i Ministarstva rada i socijalnog staranja kako bi se jasno definisali standardi rada i proces finansiranja dnevnih centara u cilju njihove sve veće podrške inkluzivnom obrazovanju, kao i da bi se shvatio i redefinisao njihov mandat i misija u smislu podrške inkluzivnom obrazovanju. Takođe, dnevni centri treba da razvijaju što tješnju saradnju sa postojećim resursnim centrima za inkluzivno obrazovanje.

2. Postojeći način rada dnevnih centara je limitiran u smislu broja djece koja pohađaju centre i aktivnosti koje se sprovode u njima.

Dnevni centri imaju kapaciteta za mnogo veći obuhvat djece, kao i širenje lepeze aktivnosti koje bi pružali.

Većina dnevnih centara radi do 15.00 časova, dok bi prostor i postojeća oprema, uz adekvatnu organizaciju posla, mogli biti adekvatno korišćeni u popodnevnim satima i tokom vikenda kako bi se što više lica na opštinskom nivou obuhvatilo različitim uslugama.

Ovo se može ostvariti i tješnjom saradnjom sa nevladinim organizacijama koje mogu biti od velike pomoći.

S obzirom da svaki dnevni centar posjeduje vozilo, mobilna funkcija dnevnih centara, u smislu pružanja podrške djeci koja nijesu u mogućnosti da dođu u dnevni centar iz različitih razloga, mogla bi se povećati, čime bi se mogao povećati obuhvat.

Obuhvat djece, opseg i kvalitet rada dnevnih centara moraju se unaprijediti.

3. S aspekta poštovanja relevantnih međunarodnih standarda, postojeća situacija koja podrazumijeva postojanje dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju je neprihvatljiva.

Situacija u kojoj dijete od četiri godine boravi i prima uslugu u prostoru u kome boravi i prima uslugu mlado lice od 25 godina apsolutno je neprihvatljiva.

Vlada mora da uloži napore da razvije posebne usluge za mlade sa invaliditetom da bi se izbjeglo postojeće neprihvatljivo stanje koje sa sobom nosi brojne rizike.

U dnevnim centrima za djecu sa smetnjama u razvoju treba da borave djeca, tj. saglasno međunarodnom i nacionalnom zakonodavstvu lica do 18 godina života. Čak i u tom slučaju posebni programi moraju biti razvijeni za različite starosne grupe, tj. djecu od 1-18 godina, shodno uzrastu i interesovanjima.

Ovo je i preporuka Komiteta UN za prava djeteta iz 2018. za Crnu Goru.

4. Sve navedeno utiče na kvalitet rada centara, što znači da je neophodno revidirati postojeće standarde koji definišu njihov rad kojima je omogućena ova neprihvatljiva praksa.
5. Budućnost dnevnih centara je u prerastanju u segment podrške inkluzivnom obrazovanju, jer je krajnji cilj da jednog dana sva djeca budu u školama, ili eventualno da imaju neku drugu uslugu socijalne i dječje zaštite, kao što je Mala kućna zajednica za djecu bez roditeljskog staranja koja postoji samo u jednoj opštini u Crnoj Gori (Bijelo Polje) i za koju postoje projekcije da će je koristiti uglavnom djeca sa smetnjama u razvoju bez roditeljskog staranja, iz razloga što u Crnoj Gori postoji veoma malo interesovanje za hraniteljstvo ove djece.

Vlada Crne Gore je posvećena nastavku i intenziviranju procesa deinstitucionalizacije za svu djecu.

Kako se broj djece sa smetnjama u razvoju na institucionalnoj zaštiti povećavao tokom godina, proces razvoja specijalizovanih usluga za djecu sa smetnjama u razvoju, uključujući specijalizovano hraniteljstvo i predah hraniteljstvo, kao i male kućne zajednice, treba da predstavlja prioritet Vlade Crne Gore, jednako kao i proces inkluzivnog obrazovanja.

Ovo je, takođe, preporuka Komiteta UN za prava djeteta.

U konstruktivnoj, dinamičnoj i veoma interesantnoj raspravi **postavljena su sledeća pitanja:**

1. Da li je djeci sa smetnjama u razvoju iz ruralnih područja omogućeno adekvatno korišćenje usluga dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju? (*poslanik dr Suad Numanović*)

2. Kada se očekuje otvaranje dnevnih centara za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju u opštinama u kojima isti ne postoje? (*poslanik dr Suad Numanović*)

3. Šta treba raditi i koje servise obezbijediti za osobe sa invaliditetom koje navršše 27 godina i ne mogu biti korisnici postojećih dnevnih centara za djecu i mlade? (*poslanik dr Suad Numanović*)

4. Da li postoji jasna vizija razvoja usluga za lica sa invaliditetom, poput onih koje za sada pruža samo jedna Mala grupna kuća u Bijelom Polju? (*poslanik dr Suad Numanović*)

5. Koje mjere i radnje sprovode resorna ministarstva kako bi se povećao broj stručnih lica koja rade sa korisnicima dnevnih centara? (*poslanica dr Ljiljana Đurašković*)

6. Da li postoji saradnja između dnevnih centara i lokalnih zdravstvenih ustanova? (*poslanica dr Ljiljana Đurašković*)

7. Kada će biti formiran registar osoba sa invaliditetom? (*poslanica dr Ljiljana Đurašković*)

8. Da li dnevni centri u Beranama, Herceg Novom i Ulcinju koji se bave i djecom sa teškoćama u razvoju imaju posebno angažovane stručnjake koji se bave ovom djecom ili su to ista lica koja se bave djecom sa smetnjama u razvoju? (*poslanica mr Branka Tanasijević*)

9. Da li postoji namjera da se u narednom periodu angažuje andragog, kao stručno lice za rad u dnevnim centrima? (*poslanica mr Branka Tanasijević*)

10. Da li postoji saradnja između dnevnih centara i Ministarstva prosvjete, odnosno škola? (*poslanica mr Branka Tanasijević*)

11. Da li su korisnici dnevnog boravka za lica starija od 27 godina u Nikšiću, Pljevljima i na Cetinju samo bivši korisnici dnevnih boravaka za djecu sa smetnjama u razvoju u tim opštinama ili i druge osobe sa invaliditetom? (*poslanik Momčilo Martinović*)

12. Da li je bilo zahtjeva za smještaj odraslih osoba sa invaliditetom u tri dnevna centra koji to omogućavaju i da li je neki od njih odbijen zbog popunjenosti kapaciteta za odrasla lica? (*poslanik Momčilo Martinović*)

13. Da li se može očekivati finansijska pomoć Ministarstva rada i socijalnog staranja za obezbjeđivanje senzornih soba u dnevnim centrima koji ih sada ne posjeduju, kao i u obezbjeđivanju besplatnog prevoza za djecu ili povećanje sredstava koja im se dodjeljuju? (*poslanik Mirsad Murić*)

14. S obzirom da dnevni centri u Beranama, Mojkovcu, Ulcinju, Plavu i Danilovgradu nijesu imali licence, da li su ih u međuvremenu dobili u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti? (*poslanik Mirsad Murić*)

15. Da li sva stručna lica koja rade u dnevnim centrima posjeduju licence za rad? (*poslanik Mirsad Murić*)

Predstavnici nadležnih institucija dali su odgovore i dodatna pojašnjenja u vezi sa pojedinim postavljenim pitanjima.

Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova „za“) donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode ocjenjuje da država Crna Gora preduzima kvalitetne i kontinuirane aktivnosti u cilju adekvatnije zaštite djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju, njihove socijalizacije i integracije u zajednicu na principima jednakih mogućnosti. Takođe, u skladu sa njihovim sposobnostima, kroz sistem socijalne i dječje zaštite, sprovode se aktivnosti na razvoju usluga i pružanju socijalno-psihološke podrške.
O posvećenosti države i partnera iz međunarodne zajednice i relevantnih nevladinih organizacija poboljšanju položaja djece sa smetnjama u razvoju i osoba sa invaliditetom svjedoči i djelovanje 13 dnevnih centara koji su veoma pozitivan servis i korisna usluga koja je olakšala živote djece sa smetnjama u razvoju i njihovih porodica i uticala na smanjenje broja ove djece u okviru institucionalne zaštite, što zaslužuje pohvale.
2. Odbor za ljudska prava i slobode smatra neophodnim uspostavljanje registra osoba sa invaliditetom i što skorije definisanje odgovornog nosioca ove aktivnosti, što je neophodno za pravilno kreiranje politika usmjerenih na unapređenje položaja lica sa invaliditetom u Crnoj Gori.
3. Odbor za ljudska prava i slobode zaključuje da se dnevni centri moraju bolje uvezati sa sistemom inkluzivnog obrazovanja i moraju se posmatrati kao podrška, a ne alternativa inkluzivnom obrazovanju, jer shodno međunarodnim standardima, svako dijete ima pravo da pohađa redovan sistem obrazovanja.
Stoga je neophodno intenzivirati saradnju između Ministarstva prosvjete i Ministarstva rada i socijalnog staranja kako bi se jasno definisali standardi rada i proces finansiranja dnevnih centara u cilju njihove veće podrške inkluzivnom obrazovanju, kao i da bi se shvatio i redefinisao njihov mandat i misija u smislu podrške inkluzivnom obrazovanju. S tim u vezi, dnevni centri treba tješnje da sarađuju sa postojećim resursnim centrima za inkluzivno obrazovanje.
4. Odbor ocjenjuje postojeći način rada dnevnih centara limitirajućim u smislu broja djece koja pohađaju centre i aktivnosti koje se sprovode u njima, jer ove ustanove imaju kapaciteta za mnogo veći obuhvat djece, kao i širenje lepeze aktivnosti koje bi mogli pružiti. Iako većina dnevnih centara radi do 15 sati, prostor i postojeća oprema u centrima, uz adekvatnu organizaciju, mogu biti korišćeni i u popodnevnom satima, kao i tokom vikenda, kako bi što više lica na opštinskom nivou bilo obuhvaćeno različitim uslugama.
Odbor smatra da se ove aktivnosti mogu ostvariti i tješnjom saradnjom sa nevladinim organizacijama koje mogu biti od velike pomoći.
Kako svaki dnevni centar posjeduje vozilo, mobilna funkcija dnevnih centara bi se mogla povećati pružanjem podrške djeci koja nijesu u mogućnosti da dođu u dnevni centar, čime bi se povećao obuhvat.
Stoga, Odbor zaključuje da se obuhvat djece, opseg i kvalitet rada dnevnih centara moraju unaprijediti.
5. S aspekta poštovanja relevantnih međunarodnih standarda, postojeća situacija koja podrazumijeva postojanje dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju u kojoj dijete od četiri godine boravi i prima uslugu u prostoru u kome boravi i prima uslugu mlado lice od 25 godina, na što je ukazala predstavnica UNICEF-a, je neprihvatljiva.
Odbor poziva Vladu Crne Gore da uložii napore i razvije posebne usluge za mlade sa invaliditetom kako bi se postojeće stanje izbjeglo jer nosi brojne rizike.

Odbor podsjeća da je ovu preporuku Crnoj Gori uputio i Komitet UN za prava djeteta u Zaključnim zapažanjima iz juna 2018.

6. Odbor za ljudska prava i slobode ocjenjuje da treba revidirati postojeće standarde kojim je definisan rad dnevnih centara i omogućena ova neprihvatljiva praksa pružanja usluga za djecu do 18 godina i mlade starije od 18 godina u istom prostoru, jer utiče na kvalitet rada dnevnih centara.
7. Odbor za ljudska prava i slobode konstatuje da je Vlada Crne Gore posvećena nastavku i intenziviranju procesa deinstitucionalizacije za svu djecu.
Imajući u vidu da se broj djece sa smetnjama u razvoju na institucionalnoj zaštiti tokom godina povećavao, Odbor ocjenjuje da proces razvoja specijalizovanih usluga za djecu sa smetnjama u razvoju, uključujući specijalizovano hraniteljstvo i predah hraniteljstvo, kao i male kućne zajednice, treba da predstavlja prioritet Vlade Crne Gore, jednako kao i proces inkluzivnog obrazovanja.
Odbor podsjeća da je ova preporuka upućena Crnoj Gori i od strane Komiteta UN za prava djeteta.
8. Odbor za ljudska prava i slobode poziva Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Zavod za socijalnu i dječju zaštitu da u narednoj godini urade detaljnu evaluaciju rada dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori i u cilju kontinuiranog praćenja stanja u ovoj oblasti, u okviru kontrolne i nadzorne uloge Skupštine, pripremljeni Izvještaj, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, dostave Odboru za ljudska prava i slobode.
9. Tokom 2020. godine, shodno Zaključku, Odbor za ljudska prava i slobode će u skladu sa planom aktivnosti organizovati kontrolno saslušanje predstavnika relevantnih institucija u cilju praćenja realizacije Zaključaka sa Konsultativnog saslušanja na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a.
10. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Vladi Crne Gore, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, na dalji postupak i Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Kancelariji za evropske integracije, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Naša inicijativa” i NVO “Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore”, na upoznavanje.

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković